

Ігор ПИРІГ

професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЄ ПІДПАЛИ ВІЙСЬКОВОГО АВТОТРАНСПОРТУ

Протягом останніх років в умовах ведення війни проти нашої країни почастишали випадки підпалів автомобілів, що знаходяться у володінні військовослужбовців або належать військовим частинам і використовуються військовими для доставки необхідного майна для потреб військової частини, проїзду до місця служби, доставки гуманітарного вантажу, медикаментів тощо. Загроза таких дій полягає в тому, що вони спрямовані не тільки на знищення або пошкодження майна, а й посягають на авторитет органів державної влади та місцевого самоврядування, порушують основи громадської безпеки та порядку, викликають негативні емоції у населення, породжують недовіру до правоохоронних органів.

Якщо автотранспорт перебуває на балансі військової частини, такі дії потрібно кваліфікувати за ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань». У разі приватного володіння автомобіля військовослужбовцем, підпал кваліфікується як умисне знищення або пошкодження майна за ч. 2 ст. 194 КК України [1]. За даними Офісу Генерального прокурора України у 2024 році за ч. 2 ст. 194 «Умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу» зареєстровано 703 кримінальні провадження, з яких повідомлено про підозру у 436 випадках. За ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» зареєстровано 840 кримінальних правопорушень, з яких лише у 301 випадку особам повідомлено про підозру [2].

Виділяючи окремо підпали автотранспорту військовослужбовців, можна спиратися на інформацію агентства «Укрінформ» та проведене ним інтерв'ювання начальника Департаменту карного розшуку Національної поліції України Вадима Дзюбинського, який зазначив, що у 2025 році зафіксовано 78 фактів вчинення таких злочинів на території країни, з яких у 46 випадках злочинці вже притягаються до кримінальної відповідальності, а за 2024 рік таких злочинів було 352, з яких розкрито 229. Найчастіше підпали трапляються на Київщині, Дніпропетровщині та Одещині [3]. Аналіз вказаних статистичних даних вказує на значну кількість злочинів, вчинених шляхом підпалу та невелику кількість їх розкриття, що, зважаючи на суспільну небезпеку таких проявів, вимагає від правоохоронних органів, зокрема поліції, вжиття дієвих заходів щодо їх швидкого та якісного

розслідування.

Проведений аналіз матеріалів кримінальних проваджень та правоохоронної практики за фактами спалення автотранспорту свідчить, що приблизно у 30 % випадках злочини вчинюються неповнолітніми за матеріальну винагороду. За матеріалами, опублікованими в пресі, паліїв автомобілів вербують спецслужби росії з метою негативного впливу на суспільно-політичну та воєнну ситуацію в країні. Підпали автомобілів військових, за даними представників СБУ, організовані роботою російських диверсійних спецслужб, що проводяться з метою збурення населення, розхитування ситуації всередині країни, перешкоджання мобілізації та, підриваючи тим самим, боєздатність армії [4]. З цією метою у Дарницькому районі Києва двоє неповнолітніх підпалили позашляховик військового, який щойно повернувся з району бойових дій. За даними слідства, підлітки придбали каністру з бензином, облили ним авто та підпалили, після чого вогонь розповсюдився на салон та моторний відсік. Для підтвердження своїх дій та надання звіту перед російськими замовниками, вони знімали відео [5]. Результати проведеного опитування співробітників слідчих та оперативних підрозділів поліції підтверджують отримані журналістами дані.

Матеріали судово-слідчої практики також підтверджують означене вище. Зокрема, під час досудового розслідування невстановлена особа на початку вересня 2024 р. через платформу «Telegram» запропонувала неповнолітній особі заробіток шляхом підпалу транспортних засобів військових, на що останній погодився. 04.09.2024 р., приблизно о 13 год, неповнолітній, діючи з корисливих мотивів та умислом, спрямованим на перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань у воєнний період, виявив автомобіль марки «Cherry», моделі «Amulet», що мав ознаки належності до військового автомобіля у вигляді позначок сірого «хреста» на внутрішніх поверхнях скла автомобіля. Того ж дня, продовжуючи реалізовувати свій злочинний намір, приблизно о 13 год 30 хв, застосовуючи заздалегідь підготовлену пластикову ємність із горючою легкозаймистою рідиною, підозрюваний облив нею капот та лобове скло вказаного автомобіля та підпалив його. При цьому неповнолітній, діючи відповідно до розробленого ним плану, здійснював відеозапис автомобіля на власний мобільний телефон «Samsung» марки «Galaxy M 21». Далі, з метою отримання грошової винагороди, відеозапис підпалу був пересланий замовнику через месенджер «Telegram». Протягом наступних трьох днів вказана особа вчинила підпали ще трьох автомобілів: марки «Opel» моделі «Frontera», марки «Seat» моделі «Alhambra», марки «Mitsubishi» моделі «L 200» [6].

Втягування неповнолітніх у протиправну діяльність, пов'язану з підпалами, відбувається поступово. На початку пропонується виконати за винагороду не складні завдання: надати інформацію про розміщення енергетично важливих або стратегічних об'єктів, сфотографувати їх; розклеїти оголошення із закликами проведення заходів непокори,

розповсюдити листівки тощо. Далі, увійшовши в довіру та забезпечивши невелику винагороду, ставлять завдання підпалу автомобіля, що належить військовим за більш суттєву грошову винагороду. Завдання на підпал автотранспорту виконавці отримують, як правило, по мережі «Інтернет» з використанням різних платформ. Замовлення може надійти через співробітників інтернет-центрів, де працюють, як правило, молоді люди, які володіють навичками переконання та комунікації.

Друга категорія осіб, які вчиняють підпали автотранспорту військових, є особи із стійкою антисуспільною направленістю поведінки. Потреби та погляди таких осіб виключно корисні та не пов'язані з загальноприйнятими соціальними та моральними цінностями. Недостатня соціальна адаптація, відсутність сім'ї, постійного місця роботи, засобів проживання тощо сприяють розвитку протиправної спрямованості поведінки. Особи, які вчиняють підпали, часто вживають алкогольні напої та наркотичні засоби. За даними дослідників, під час учинення злочину перебували у стані алкогольного сп'яніння 16 % осіб. Також такі особи схильні до вчинення інших видів кримінальних правопорушень: крадіжки, грабежі, торгівля наркотиками, хуліганство тощо. Риси характеру відрізняються жадібністю, егоїзмом, зневагою до суспільних цінностей, жагою до помсти тощо [7, с. 349].

В окрему категорію осіб можна виділити людей, які у сучасних умовах позбавлені засобів проживання, переселенців, осіб з уразливим станом психіки, в яких в житті трапилася якась біда та ін. Замовники підпалів, в тому числі представники російських спецслужб, часто використовують такий стан людини, намагаються проявити співчуття, вдати друга, запропонувати якісь поради або іншим чином втертися у довіру. Разом з цим пропозиція грошової винагороди може схилити таких осіб до вчинення злочину.

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Статистична інформація. *Офіс Генерального прокурора* : вебсайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>.

3. Інформаційне агентство «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3982247-v-ukraini-cogoric-zafiksuvali-majze-80-pidpaliv-avto-vijskovih.html>.

4. «Спалюй, тобі нічого не буде». Як українців вербують на підпали військових авто. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ckg7j5w23ewo>.

5. Підпалювали авто військових на замовлення рф: затримали трьох підозрюваних, двоє з них – підлітки. URL: <https://suspilne.media/kyiv/1102320-pidpaluvali-avto-vijskovih-na-zamovlenna-rf-zatrimali-troh-pidozruvanih-dvoe-z-nih-pidlitki/>.

6. Провадження № 1-кп/175/1195/24 Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125392013>.

7. Покраса К. В. Характеристика особи злочинця при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна вчиненого шляхом підпалу. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. науково-практ. конф. (Київ, 30 листоп. 2023 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 348–350.